

Χριστούγεννα πριν 80 χρόνια

[Πολιτισμός](#) / [Ιστορία](#) / [Λογοτεχνία - Φιλολογία](#)

[Γιώργος Ζαβελάκης, ερευνητής Λογοτεχνίας](#)

(Τα Χριστούγεννα είναι εποχή αναμνήσεων. Αυτά που κάποτε ήταν απλά και συνηθισμένα, όσο περνάει ο χρόνος γίνονται πολύτιμα και συμπαρασύρουν στη μνήμη γλυκές στιγμές νιότης, που μας γνέφουν από μακριά, μερικές φορές, τόσο μακριά, που μια μικρή μελαγχολία είναι αναπόφευκτη.

Η εφημερίδα κάποτε δεν έλλειπε από κανένα σπίτι. Στους κάπως μεγαλύτερους, η εικόνα του πατέρα που διαβάζει εφημερίδα αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της παιδικής ηλικίας. Τα σημερινά παιδιά δεν ξέρω αν θα θυμούνται με νοσταλγία, μετά από 25 χρόνια τον πατέρα τους μπροστά από έναν υπολογιστή. Ίσως, γιατί όχι. Άλλωστε, τις μνήμες σμιλεύουν οι σχέσεις, τα συναισθήματα, η τρυφερότητα, η κατάνυξη και κάτι τέτοιες μέρες, η πίστη. Αν υπάρχουν αυτά, όλα μπορούν να μεταμορφωθούν.

Οι εφημερίδες, εκεί, γύρω στο '30, '40, τέτοιες μέρες είχαν πάντα θέματα Χριστουγεννιάτικα και συχνά, πρωτότυπα λογοτεχνικά κείμενα εμφανίζονταν για πρώτη φορά τέτοιες μέρες. Μια μάτια στις σελίδες τους, ίσως γίνουν αιτία, λίγες ακόμη μνήμες να ζωντανέψουν. Φρόντισε γι αυτό ο ερευνητής λογοτεχνίας

Γιώργος Ζαβελάκης, με την έρευνά του, όπως δημοσιεύτηκε το 2015 στην εφημερίδα ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ)

ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΝΕΑ - 26 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1934

Η Γ Ι Α Γ Ι Α

ΤΟΥ ΓΕΩΡ. ΦΤΕΡΗ

(...)

Σ' αυτό το περιβάλλον ετοποθέτησεν ο οικοδεσπότης για χάρη των παιδιών τη φάτνη της Γεννήσεως. Εκεί επρόκειτο να συμβούν όλα αυτά τα θαυμάσια, τα εξωτικά πράγματα, που συνδέονται με το θρύλο. Θα χιονίζε -τουλάχιστον- για τη φαντασία των παιδιών. Τους είχαν υποσχεθεί αυτή την ευ-χάριστη έκπληξη. Θα χιονίζε στο περιβόλι, σ' όλο το περιβόλι, και στο δρόμο μπροστά στο σπίτι και στα δέντρα και στα κεραμίδια α-πέναντι. Όπως χιονίζει στα χωρά-φια. Και κει μέσα, χωρίς να τους βλέπουν, πάλι με τη φαντασία τους, τα παιδάκια θα μπορούσαν να ξυπνήσουν τους μικρούς βο-σκούς που οδηγούν σφυρίζοντας το κοπάδι. Να ξεχαστούνε μέσα σε μακρινά χωριά που ποτέ τους δεν αντίκρυσαν. Σε βουνά που δεν είδανε παρά μόνο σε εικόνες βιβλί-ων. Και κατόπιν θα κατέβαιναν οι καλικάτζαροι από την καπνοδόχο -αυτό τους το είπε, τους το εβεβαίωσε μάλιστα, ένα άλλο παιδί, ότι συνέβη τον περασμένο χρόνο στο σπίτι του. Και οι Νεράιδες που παίρνουν τη μιλιά του ανθρώ-που. Θα περάσουν κι εκείνες από το χιονισμένο κήπο, αργά, τη νύ-χτα, με το δράκο του παραμυθιού, που καθώς λένε φυλάει στο δά-σος την Πεντάμορφη.

Στη μέση του σαλονιού ήτανε το δέντρο των Χριστουγέννων. Από τα κλαριά του είχαν κρεμάσει ένα σωρό παιχνίδια, γι' αγόρια και για κορίτσια. Τα λαμπρότερα, τα περιεργότερα μηχανήματα. Με τα κομμάτια τους μπορούσατε να σκαρώσετε τον πύργο του 'Αιφελ, το γεφύρι του Μπρούκλιν, έναν ολόκληρο ουρανοξύστη της Αμερικής. Ένα πλοίο με τους επιβάτες επάνω στη γέφυρα. Ένα τραίνο που να σφυρίζει με την καινούρ-για του ατμομηχανή περνώντας το τούνελ. Αεροπλάνα που φτερουγούσαν με τους λεπτούς τους έλικες. Αυτοκίνητα με θορυβώδεις σειρήνες. Θαυμάσιες κούκλες για τα κορίτσια, ντυμένες στα μεταξωτά, χτενισμένες, μακιγιαρισμένες, όπως οι βεντέτες του κινηματογράφου.

Όλα έλαμπαν. Κι ολόγυρα έλαμπαν τα πρόσωπα των παιδιών, που καρτερούσαν κάτι περισσότερο από τα δώρα τους, κάτι διαφορετικότερο από εκείνο που 'βλεπαν τα μάτια τους -το μυστήριο της νύχτας των Χριστουγέννων.

Δεν έγινε τίποτε. Την ώρα της διανομής, ένα-ένα επλησίαζε, έ-παιρνε το δώρο του και κατόπιν έτρεχε χαρούμενο να χαθεί μαζί με τ' άλλα.

Και οι Μάγοι; ερώτησε την οικοδέσποινα ο τελευταίος μικρός ανοίγοντας με απορία τα μεγάλα μάτια του. Και οι Νεράιδες;

Όλοι γελάσανε. Ένας μάλιστα, νομίζοντας ότι δίδει τη σοφότερη και τη βαθύτερη εξήγηση, είπε κά-τι για την αφέλεια της παιδικής η-λικίας. Ο μικρός δεν εννόησε βέ-βαια το σχόλιο. Αλλά και κανέ-νας από τους μεγάλους δε μπόρε-σε να καταλάβει ότι έλλειψε το σπουδαιότερο, εκείνη τη νύχτα, α-πό τη γιορτή.

(...)

ΕΘΝΟΣ - 24 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1935

Ο ΣΤΡΑΒΟΜΥΤΗΣ

υπό ΤΙΜΟΥ ΜΩΡΑΪΤΙΝΗ

Εκείνο το χειμωνιάτικο σούρου-πο το κρύο ήταν τσουχτερό και οι τρεις παλιοί φαράδες της Γαλιλαίας είχαν στριμωχθεί κοντά στη φωτιά για να τα πούνε. Περνούσαν έτσι πάντοτε την ώρα με θαλασσινές ιστορίες και μ' άλλα επεισόδια από την ζωή τους. Είπαν κι εκεί-νο το βράδυ πολλά. Μιλούσαν μόνον οι δυο, ο τρίτος που ήταν και ο μεγαλύτερος και ο πιο παλιός στο ψάρεμα άκουγε μόνο με το κεφάλι σκυμμένο. Ήταν όμως εβδομηντάρης γέρος γεμάτος ζωή. Θαλασσινός, ψημένος από τον ήλιο κι από την άλμη. Μα είχε ένα βάσανο. Ήταν η μύτη του λίγο στραβή και το σα-γόني του έτρεμε. Ένα βαθύ σημάδι, μια ουλή στο δεξί του μάγουλο, έ-δειχνε πώς κάποιο ατύχημα του είχε συμβεί. Δεν είχε πει όμως τίποτε ποτέ του σε κανένα. Τον έλεγαν Θωμά. Μα όταν ήθελαν να τον πει-ράξουν τον εφώναζαν στραβομύτη. Δε θύμωνε. Ίσα-ίσα έδειχνε πως τον ευχαριστούσε αυτό το παρατσούκλι. Παράξενα πράγματα, αλήθεια. Να νοιώθεις ευχαρίστηση γιατί εί-σαι παραμορφωμένος! Αυτό έκανε και πολλούς να τον υποπτεύονται. Γεννήθηκε τάχα σημαδεμένος ή είναι καμιά ιστορία που δεν πρέπει να την πει γιατί τον ρεζιλεύει και για να την σκεπάσει κάνει τάχα πως δεν τον πειράζει όταν τον φωνάζουν στραβομύτη;

Όταν οι άλλοι δύο ετελείωσαν τις ιστορίες τους, ο μπάρμπα Θω-μάς είπε να φύγουν. Άρχισε να σβήνει και η φωτιά και η νύχτα είχε φθάσει.

Δε μας είπες και συ κανένα παραμύθι, γέρο.

Αν μπορούσα να μιλήσω, θάλεγα.

(...)

Ο γέρο ψαράς έφερε το χέρι του στη βαθιά ουλή του προσώπου του κι εσώπασε. Οι άλλοι τον κοίταζαν τώρα με κάποιο σεβασμό, που δεν είχαν αισθανθεί ως τότε. Ήταν λοιπόν ο γέρο ψαράς ο στραβομούτης ένα από τα αμέτρητα θύματα που εσφάγησαν για το Βρέφος της Βηθλεέμ. Θυμώντουσαν καλά τώρα τη φρικτή ιστορία οι καλοί αυτοί ψαράδες, που ήσαν από τους πρώτους που πίστεψαν εις τον Κύριον. Θυμώντουσαν και άκουαν τους θρήνους και τους γόους των μητέρων. Θυμώντουσαν πως 14.000 αγγελικές ψυχούλες ανέβηκαν στον ουρανό σαν αμέτρητες ευωδίες λουλουδιών που εξεψύχησαν όλα μαζί και πως μυριάδες σταγόνες από το πιο αγνό και αμόλυντο αίμα έβρεξαν την γην. Και η γη επλημμύρισε από ρόδα.

Η φωτιά ξαναζωήρεψε. Μια φλόγα ξεπετάχθηκε από τη ζεστή στάχτη και ένα ρόδινο φως εστεφάνωσε το πρόσωπο του γέρο ψαρά.

Από τότε δεν τον ξαναφώναξαν στραβομούτη.

ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ - 25 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1935

ΜΑΤΩΜΕΝΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

IBAN ΜΠΟΥΝΙΝ (Βραβείον Νόμπελ)

[Στο συμβολικό του διήγημα τα «Ματωμένα Χριστούγεννα» που δημο-σιεύουμε σήμερα ο Ιβάν Μπούνιν (βραβείον Νόμπελ) περιγράφει το έγκλημα δύο ανθρώπων που μισούν τους προνομιούχους της ζωής και βλέπουν από μέσα από το παγωμένο πάρκο, το ηλεκτροφωτισμένο παλάτι που τους τρα-βάει σαν μαγνήτης. Περιμένουν την κα-τάλληλη ώρα για να δράσουν, να σκοτώσουν, τη μεγάλη αυτή μέρα τους ιδιοκτησίας του αρχοντόσπιτου, στεφανωμέ-νου από τα κρυσταλλωμένα κλαδιά των αιωνόβιων δέντρων. Οι ιδιοκτήτες έχουν φύγει... Μια δασκάλα, πτωχή, έρημη, μια γεροντοκόρη φυλάει το σπίτι... Αυτή πληρώνει με τη ζωή της για τους πλου-σίους κυρίους της, που πήγαν στα εύ-θυμα κέντρα να απολαύσουν την χαρά της ζωής].

Μέσα στο γυμνό πάρκο, βου-τηγμένο στο ολόασπρό του σάβανο, ήταν σκοτάδι. Πάνω στο γέρικο γκρίζο χιόνι στοιβαγμέ-νο στο χώμα, έπεφτε απαλό λευ-κό καινούργιο χιονάκι που έμοι-αζε με πούπουλο κύκνου... Ήταν Χριστούγεννα...

Τι μελαγχολικά όμως και τι παγωμένα Χριστούγεννα!

Στο περιβόλι... δυο σκιές... καθισμένες πάνω σ' ένα σκαμνί μέσα στην σκοτεινιά... περίμεναν την νύχτα...

Το σπίτι με τα φωτισμένα τα παράθυρα μονοκόμματα κρύ-σταλλα που λαμποκοπούσαν από μακριά, έμοιαζε με παλάτι πα-ραμυθένιο. Μια γυναίκα ήταν ολομόναχη σ' αυτό το πελώριο σπίτι με τις τριάντα κάμαρες...

Η γριά Γαλλίδα με την κα-στανή περούκα και το ρυτιδω-μένο της πρόσωπο, με τα ξε-θωριασμένα μάτια και με την ξερακιανή σιλουέτα της... ήταν ο μοναδικός κάτοικος του πελώ-ριου σπιτιού. Οι ιδιοκτήτες πήγαν σε εκδρομή με φίλους τους για να γλεντήσουν τα Χριστού-γεννα.

Η γριούλα ολομόναχη μέσα στα δωμάτια -ήταν πολλά, πελώρια- σκέφθηκε να μην πλαγιάσει να μη μείνει άγρυπνη κείνη τη νύχτα.

Μια φοβερή τρομάρα παρέλυε τα μέλη της, πάγωνε τα χέρια της...

Για να περάσει η ώρα άναψε τα φώτα και περιπλανιόταν στις κάμαρες, που ήτανε φωτι-σμένες με πολύχρωμα λαμπιό-νια και με το γλυκό φως πού 'διναν τα κεράκια των καντηλεριών.

Ήταν Χριστουγεννιάτικη παγωμένη νύχτα...

(...)

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ ΝΕΑ - 25 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1945

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΕΡΖΑΚΗΣ

‘Ανοιξε τα μάτια του κι έ-στησε τ’ αυτί. Του είχε γίνει πια συνήθεια αυτό, καθώς στους ληστοφυγόδικους. Μα και τα μούτρα του, αν τά ‘βλεπε στον καθρέφτη της ντουλά-πας, εκεί αντίκρυ στο κρεβάτι μιν όψη ληστοφυγόδικου θα του παρουσίαζαν. Γένια ά-γρια -είχε κάπου μια βδομά-δα να ξυριστεί- κι αχάμνια που να σου κάνει τρόμο.

«Ησυχία!» συλλογίστηκε ε-νώ τέντωνε όσο μπορούσε πε-ρισσότερο την ακοή τους. «Ού-τε ντουφεκιά δεν πέφτει... Δεν το είπα εγώ χτες; Χριστούγεν-να σήμερα, θα έχουμε εκεχει-ρία. Τί στην ευχή;»

Η σκέψη αυτή της εκεχει-ρίας του προκάλεσε δυνατή ευχαρίστηση. Αισιοδοξία. Χαιρόταν ακόμα, που βγήκε αληθινός στην πρόβλεψή του. Όλοι την είχαν ακούσει χτες βράδυ εκεί κάτω, στο καταφύγιο της πο-λυκατοικίας. Έπρεπε, λοιπόν, να

σηκωθεί τώρα από το κρεβάτι του γρήγορα, να ντυθεί και να βγει στο χωλ, για να χαρεί το θρίαμβό του. «Δεν σας το είπα εγώ χτες; Ήταν αδύνατο να μη γίνει. Και μάλιστα δεν αποκλείεται σήμερα να τελειώσει για καλά όλο το πανηγύρι. Ναι, ναι, θα τελειώσει, να το δείτε. Εγώ σας το λέω. Εικοσιδύο ημέρες πια -παρα-τράβηξε. Σώνει! Θα τελειώσει σήμερα, που είναι Χριστούγεν-να. Να μου το θυμηθείτε».

Μπρρραμ! μπάμ! — Τινάχτηκε. Τι ήταν αυτό; Χριστέ μου! Όλμοι ή οβίδα από τανκ; Τα τζάμια είχανε κουδουνίσει, η καρδιά του βροντούσε σαν ταμπούρλο που το χτυπάει τρελός. Έτσι καθώς είχε βρεθεί μεμιάς ανακαθισμένος στο κρεβάτι, χωρίς καθόλου να καταλαβαίνει το δεκεμβριανό κρύο, βάλθηκε ν' αφουγκράζεται με κρατημένη ανάσα. Πρέ-πει να ήταν ακόμα πρωί, κά-που οχτώ ή ώρα. Πέρα, κανα-δυό δρόμους πιο πάνω, ξέσπα-σε ντουφεκίδι ορμητικό.

(...)

ΡΟΜΑΝΤΣΟ - 25 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1945

ΤΡΙΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Π. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ήταν και τότε. Χριστούγεννα πολεμικά. Βρισκόμαστε στο 1940. Θριαμβευτής ο στρατός έχει καταλάβει το Αργυ-ρόκαστρο και βρίσκεται έξω από το Τεπελένι. Υπερήφανο το Έθνος, εντείνει τις προσπάθειές του. Σε μια μονάδα έξω από τους Αγίους Σαράντα, στο δρόμο που οδηγεί στη Χειμάρρα, οι φαντάροι γιορτάζουν τη μεγάλη μέρα. Η μονάδα τους είναι σ' ένα αρβανιτοχώρι, μικρό και φτωχό με τα λίγα σπίτια του σκορπισμένα στην πλαγιά του βουνού. Διπλό το συσσίτιο την ημέρα εκείνη κι από ένα ποτηράκι κρασί. Τι άλλο χρειάζεται για την ευ-δαιμονία;

Στα διαλείμματα των επι-δρομών οι φαντάροι γιορτά-ζουν. Τά 'χουν όλα. Δεν απου-σιάζει παρά η γυναίκα. Δε δυσκολεύονται όμως να τη φτιάξουν κι αυτή. Με πηλό έπλα-σε ο Δημιουργός τον πρώτο άνθρωπο. Με χιόνι πλάθουν αυτοί την πρώτη γυναίκα. Είναι σε υπερφυσικές διαστάσεις, πανύψηλη, εύσαρκη, πληθωρι-κή, με παχιά μάγουλα, με ογκώδη μπράτσα, με υπερτροφικούς μηρούς. Όπως τη φαντάζεται κατά τις ημέρες του α-σκητισμού του ο ερημίτης. Μια γυναίκα από χιόνι. Δεν την κοιτάζαν όλοι με το ίδιο μάτι. Ένας έβλεπε σ' αυτή τη μητέρα, άλλος έβλεπε τη σύζυγο, ένας, ο τρίτος έβλεπε τη κόρη των ονείρων του. Όλοι, όμως, μαζί εστήλωσαν α-πάνω της τα βλέμματα. Την εθώπευσαν με τα μάτια. Την είδαν με τρυφερότητα, την εί-δαν με επιθυμία. Μερικοί την επλησίασαν και άπλωσαν προς το μέρος της τα δάχτυλα, σα να ήθελαν να τη χαϊδέψουν.

Επιμέλεια: Ηλίας Λιαμής, Σύμβουλος Ενότητας Πολιτισμού

<https://bit.ly/2WleXjH>